

Rajnavölgyi Géza

ARNAUT DANIEL
SEXTINÁJA ELÉ

A *Látó* 2018. decemberi számában még azt jeleztük, hogy a híres provanszál trubadúr, Arnaut Daniel manapság legismertebb versét kihagyjuk válogatásunkból, mivel már több fordításban is megjelent. De úgy érezzük, a *Látó* olvasói nem kapnának teljes képet a trubadúrról e nélkül az új versformát bevezető dal nélkül.

A trubadúrversek egyik legfontosabb formai jellemzője, hogy a strófán belül a rímek meghatározott rendben követik egymást. Ezt a sorrendet – bár természetesen az idők folyamán kialakultak a sémák – a költők teljesen szabadon választották, viszont az egyszer megválasztott rímképlethez az egész dal folyamán, öt, hat, hét vagy akár több versszakon át ragaszkodtak. Mert ne feledjük el, hogy a trubadúrok nem a mai értelemben vett verset írtak, hanem dalt szereztek. Amit aztán többnyire maguk adtak elő, és csak ritkábban bízták hivatásos, esetleg bérelt énekmondókra. A dalos strófánként ismétlődő dallamokat énekel, és a strófánként visszatérő rímek is ezt a mozgást tükrözik.

Talán ennek a mechanizmusnak az oldására találunk már a legrégebbi trubadúroknál olyan sorokat, amelyek a strófán belül rímtelenek, de rímpárra találnak a következő strófák azonos helyén. Egymástól való távolságuk miatt a mai versolvasó nehezen érzékeli ezeknek a soroknak az összecsengését, de a visszatérő dallam annak idején bizonyára segített a hallgatóságának, hogy összekapcsolja a távoli rímeket.

Nos, Arnaut Daniel ezekre az ún. *estrap* rímekre építi fel a sextina versformáját. (Magyarul talán átívelő vagy összekötő rímnek nevezhetnénk.) A vers hat strófájában hat rím hatszor ismétlődik, és természetesen minden strófa hatsoros. Csakhogy – és itt jön a csavar – az egyes versszakokban egymással rímelő sorok nem ugyanazon a helyen állnak, mint a kezdő strófában. A következő versszak első sora mindig az előző versszak utolsó sorával rímel, a továbbiak pedig szigorúan meghatározott permutáció sze-

rint követik egymást. Minden strófa rímképlete különbözik egymástól, de nem tetszőlegesen, hanem pontos rend szerint. És ha volna hetedik strófa, annak a rímképlete azonos lenne az első versszakéval.

Nem egyszerű. Valóságos költői akrobatika.

Hetedik strófa nincsen, de követve a trubadúr-hagyományt, van egy záradék. Ez a záradék már ebben a korban is sokszor vette fel az ajánlás szerepét. A költők imádott hölgyüknek ajánlották a dalt. A versnek ezt a lezárását jól ismerjük Villontól, aki a fiktív vagy éppen nagyon is valóságos herceghez fordul, figyelmébe ajánlva magát és költeményét.

Ezt a záradékot Arnaut Daniel arra használja fel, hogy három sorába belesűrítse a hat rímet, amelyek itt párba állítva, egymásra halmozva jelennek meg. – Ez sem egyszerű. De a formai bravúr mellett szóhoz jut itt a költő öniróniája is.

Jó ideig nem is talált követőkre, míg csak Dante nem írt két sextinát a Pietra asszonynak szentelt ciklusában. Majd jött Petrarca, és nem kevesebb mint kilencszer használta ezt a versformát, el is terjesztve azt a reneszánsz költészetben. A XX. században azután felelevenítették, és a magyar költészetben is megjelent.

Szigeti Csaba, aki több tanulmányában is foglalkozik ezzel a versformával, *Az első magyar sestina?* címűben a feltett kérdésre végül is Weöres Sándornak ítéli oda az elsőséget *A szegény kis üdülőgondnok panaszzai* című verséért. Mai ismereteink szerint a Weöres-vers keletkezése pontosan nem datálható, Szigeti az 1960-as évekre a *Dante összes művei* megjelenésének időszakára teszi. Kemenes Géfin László verse (*Sestina a rózsafáról*), 1971-ben jelent meg a Párizsban kiadott *Irodalmi Újságban*. Az ő nemzedékükből még Somlyó György tett kísérletet a versforma feltámasztására. Kortárs költőink közül pedig tudomásom szerint Kovács András Ferenc, Mesterházi Mónika és Schein Gábor jelentkezett saját sextinával.

És akkor következzen Arnaut Daniel sextinájának újabb fordítása Mario Eusebi 1984-es szövegkiadása alapján.